International Advance Journal of Engineering, Science and Management (IAJESM)
ISSN -2393-8048, July-December 2020, Submitted in November 2020, iajesm2014@gmail.com

ਔਰਤ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਦੇ ਵਿਭਿੰਨ ਪੱਖ : ਵਨੀਤਾ, ਪਾਲ ਕੌਰ, ਖਵਿੰਦਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਕਾਵਿ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ

Jitender Pal Singh, Reseach Scholar, (Punjabi), SunRise University, Alwar, Rajasthan.
Dr. Sonia, Assistant Professor, (Deptt. Of Punjabi), SunRise University, Alwar, Rajasthan.

ਔਰਤ ਅਤੇ ਮਰਦ ਦਾ ਆਪਸੀ ਸੰਬੰਧ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰਕਿਰਤਕ ਹੈ। ਦੋਵੇ ਇਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿੱਚ ਹੀ ਪਰਿਭਾôਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਪਰੰਤੂ ਇਤਿਹਾਸਕ ਘਟਨਾਕ੍ਰਮ ਨੇ ਔਰਤ ਨੂੰ ਪਰਿਭਾôਤ ਕਰਨ ਲਈ ਮਰਦ ਹੋਦ ਨੂੰ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਮੰਨਦਿਆਂ ਔਰਤ ਦੀ ਹੋਦ ਨੂੰ ਮਰਦਾਵੀ ਹੋਦ ਨਾÿ ਜੋੜਕੇ ਮਰਦ ਦੀ ਪਰਤਾ ਹੋਣ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਸਿਰਜ ਦਿੱਤਾ। ਔਰਤ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦਾ ਅੱਧਾ ਹਿੱਸਾ ਹੈ ਔਰਤ ਨੂੰ ਔਰਤ ਹੋਣਾ ਸਿਖਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਔਰਤ ਬਣੀ ਰਹਿਣ ਲਈ ਉਸਨੂੰ ਅਨੁਕੂਲ ਬਣਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। (1) ਔਰਤ ਨੂੰ ਹਮੇôਾ ਹੀ ਦੂਜੈਲੇ ਪੱਧਰ ਦੀ ਵਸਤੂ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਸਦੀ ਇਸ ਪਰਿਭਾôਾ ਨੂੰ ਮਰਦ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸਮਾਜ ਨੇ ਸਿਰਜਿਆ ਹੈ।

ਔਰਤ ਮਰਦ ਦੀ ਸਹਾਇਕ ਨਾ ਹੋ ਕੇ ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰ ਵਜੋ ਪੇô ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਰਹੀ ਹੈ। ਮਰਦ ਦੀ ਚਲਾਕ ਹੈਸੀਅਤ ਨੇ ਔਰਤ ਦੀ ਦੁਜੈਲਤਾ ਦੇ ਸੰਕਲਪ ਨੂੰ ਕੁਦਰਤ ਵਜੋ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਆਪਣੀ ਪ੍ਰਮੁੱਖਤਾ ਦੀ ਪਛਾਣ ਨੂੰ ਮਰਦ ਨੇ ਪਹਿਲਾ ਸਥਾਨ ਤਸੱਵੁਰ ਕਰ ਔਰਤ ਨੂੰ ਨਿਗੂਣਤਾ ਦੀ ਧਾਰਨੀ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ। ਔਰਤ ਇੱਕ ਗਰਭ ਹੈ, ਅੰਡਾ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇੱਕ ਔਰਤ ਹੈ, ਇਹ ôਬਦ ਬਹੁਤ ਹਨ, ਉਸਨੂੰ ਪਰਿਭਾôਤ ਕਰਨ ਲਈ। (2) ਜੈਵਿਕ ਅਤੇ ਮਨੋਵਿਗਿਆਨਕ ਆਧਾਰਾਂ ਨੇ ਵੀ ਔਰਤ ਦੀ ਹੋਦ ਨੂੰ ਛੁਟਿਆ ਕੇ ਜਾਂ ਨਿਗੂਣਾ ਕਰਕੇ ਦੇਖਿਆ ਹੈ। ਔਰਤ ਅਤੇ ਮਰਦ ਸ੍ਰਿôਟੀ ਵਿਕਾਸ ਵਿੱਚ ਬਰਾਬਰ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਉਦੇ ਹਨ। ਜਦਕਿ ਔਰਤ ਦਾ ਮਰਦ ਨਾਲੋ ਜਿਆਦਾ ਹੀ ਯੋਗਦਾਨ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਵਨੀਤਾ ਸਮਕਾਲੀ ਪੰਜਾਬੀ ਕਵਿਤਾ ਵਿੱਚ ਚਰਚਿਤ ਕਵਿੱਤਰੀ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਆਲੋਚਕਾ ਵੀ ਹੈ। ਉਸਦੀ ਕਾਵਿਸ਼ਸਿਰਜਣਾ ਦਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਨੁਕਤਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਕਾਵਿ-ਸਿਰਜਣਾ ਤੋ ਵਿੱਥ ਥਾਪ ਕੇ ਜਿੰਦਗੀ ਦੀਆਂ ਤਲõਸ਼ਹਕੀਕਤਾਂ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਦਾ ਆਧਾਰ ਬਣਾਉਦੀ ਹੈ। ਉਸਦੀ ਕਾਵਿਸ਼ਸਿਰਜਣਾ ਤਿੱਖੇ ਆਕ੍ਰੋô ਦੀ ਧਾਰਨੀ ਨਹੀ ਇਸੇ ਲਈ ਉਸਦੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਸਹਿਜਤਾ ਦੀ ਧਾਰਨੀ ਹੋ ਨਿੱਬੜਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਜਿੰਦਗੀ ਦੇ ਸੱਚ ਨੂੰ ਧੁਰ ਅੰਦਰੋ ਮਹਿਸੂਸਦੀ ਕਾਵਿਸ਼ਧਰਾਤਲ ਤੇ ਕਾਵਿ ਬਿੰਬ ਰਾਹੀ ਉਜਾਗਰ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਉਸਦੀ ਕਾਵਿ ਸਿਰਜਣਾ ਮਾਨਵੀ ਸਰੋਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਪਛਾਣਨ ਦੇ ਨਾਲÿ ਨਾਲÿ ਔਰਤ ਦੇ ਸੂਖਮ ਭਾਵਾਂ ਨੂੰ ਵਿਭਿੰਨ ਕੋਣਾਂ ਤੋ ਘੋਖਦੀ ਹੈ। ਕਵਿੱਤਰੀ ਨੂੰ ਇਸ ਮਰਦਾਵੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਦੀ ਸਾਜਿôੀ ਨੀਤੀ ਦਾ ਵੀ ਅਹਿਸਾਸ ਹੈ ਪਰ ਉਹ ਸਹਿਜ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਰਾਹੀ ਇਸ ਸਿਸਟਮ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਔਰਤ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਹੱਕ/ਅਧਿਕਾਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਹਿੱਤ ਸੁਚੇਤ ਕਰਦੀ ਹੈ।

ਵਨੀਤਾ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਦੀ ਝੋਲੀ ਵਿੱਚ ਦਰਜਨ ਤੋ ਜਿਆਦਾ ਕਾਵਿਸ਼ਸੰਗ੍ਰਹਿ, ਸੰਪਾਦਿਤ, ਅਨੁਵਾਦਿਤ ਪੁਸਤਕਾਂ ਪਾ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। ਉਸਨੇ ਆਪਣਾ ਕਾਵਿ ਸਫਰ ਸੁਪਨਿਆਂ ਦੀ ਪਗਡੰਡੀ ਕਾਵਿਸ਼ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਰਾਹੀ 1985 ਵਿੱਚ ôੁਰੂ ਕਰਕੇ ਇਸ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਉਹ ਨਿਰੰਤਰ ਸਰਗਰਮ ਰਹੀ ਹੈ।

ਵਨੀਤਾ ਦੀ ਕਾਵਿਸ਼ਸਿਰਜਣਾ ਦਾ ਕੇਦਰੀ ਥੀਮ ਭਾਵੇ ਔਰਤਮੁਖੀ ਪਛਾਣ ਦੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਨੂੰ ਕੇਦਰਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਪਰੰਤੂ ਕਵਿੱਤਰੀ ਆਧੁਨਿਕ ਯੁੱਗ ਵਿੱਚ ਸੰਤਾਪ ਭੋਗਦੀ ਮਾਨਵਤਾ ਦੇ ਸਰੋਕਾਰਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਵੱਲ ਵੀ ਰੁਚਿਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਵਨੀਤਾ ਆਪਣੀ ਕਾਵਿਸ਼ਸਿਰਜਣਾ ਰਾਹੀ ਔਰਤ ਪਛਾਣ ਦੇ ਮਸਲੇ, ਔਰਤ ਪਛਾਣ ਦੇ ਬਦਲਦੇ ਸਰੋਕਾਰਾਂ, ਔਰਤ ਹੋਦ ਦੇ ਦਮਨ ਜਾਂ ਪਤਨ, ਔਰਤ ਦੇ ਤਨਾਓ ਆਦਿ ਨੂੰ ਸਿਰਜਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਨਾਰੀ ਪ੍ਰਤੀ ਅਣਸੁਖਾਵੇ ਮਾਹੌਲ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟਾਉਦੀ ਹੈ। ਉਸਦੀ ਕਾਵਿਕਸ਼ਸਿਰਜਣਾ ਔਰਤ ਜਿੰਦਗੀ ਦੇ ਨਿੱਕੇਸ਼ਨਿੱਕੇ ਪ੍ਰôਨਾਂ ਨੂੰ ਮੁਖਾਤਿਬ ਹੋਈ ਉਸਦੀ ਜਿੰਦਗੀ ਤੇ ਵਿਭਿੰਨ ਰਿôਤਿਆਂ ਤੇ ਚੜ੍ਹੀ ਗੁਲਾਮੀ ਦੀ ਗਰਦਸ਼ਗੁਬਾਰ ਨੂੰ ਉਤਾਰਨ ਵੱਲ ਸੰਘਰôôੀਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਉਸਦੀ ਚੇਤਨਾ ਵਿਭਿੰਨ ਡਾਈਮੈਨôਨ ਰਾਹੀ ਔਰਤ ਮਰਦ ਰਿôਤਿਆਂ ਦੀ ਜਟਿਲਤਾ ਨੂੰ ਬਿਆਨਦੀ ਹੈ। ਫਿਰ ਇਹਨਾਂ ਰਿôਤਿਆਂ ਦੇ ਯਥਾਰਥ ਵਿਚੋ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਕਰੂਰਤਾ, ਚੁਭਨ, ਪੀੜਾ ਤਨਾਓ ਆਦਿ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟਾਉਦੀ ਹੈ। ਉਸਦੀ ਕਾਵਿਸ਼ਸਿਰਜਣਾ ਦਾ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਆਧਾਰ ਨਾਰੀਵਾਦੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਹੈ। ਵਨੀਤਾ ਦੀ ਪਲੇਠੀ ਕਾਵਿਸ਼ਪੁਸਤਕ ਸੁਪਨਿਆਂ ਦੀ ਪਗਡੰਡੀ ਨਾਰੀਵਾਦੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਦੇ ਦ੍ਰਿôਟੀਕੋਣ ਤੋ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਕਿਰਤ ਹੈ। ਇਸ ਕਾਵਿਸ਼ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਵਿਚਲੀਆਂ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਵਨੀਤਾ ਦੇ ਤਰਕਪੂਰਣ ਸਜੱਗ ਨੂੰ ਉਚਾਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਵਨੀਤਾ ਉਸ ਮਰਦਾਵੇ ਸਮਾਜ ਤੇ ਕਟਾਖô ਕਰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਇਤਿਹਾਸਕ ਦਬਾਅ ਰਾਹੀ ਔਰਤਸ਼ਮਰਦ ਸੰਬੰਧਾਂ ਵਿੱਚ ਦਰਾਰ ਪਾਕੇ ਔਰਤ ਨੂੰ ਨਿਗੂਣਾ ਸਾਬਿਤ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

ਪਾਲ ਕੌਰ ਨੇ ਹਰਿਆਣੇ ਦੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਸਿਰਜਣ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਵੱਖਰੀ ਪਛਾਣ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਉਹ ਪ੍ਰਬੁੱਧ ਤੇ ਚਿੰਤਨôੀਲ ਕਵਿੱਤਰੀ ਹੈ ਜਿਸਨੇ ਆਪਣੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਰਾਹੀ ਨਾਰੀ ਹੋਦ ਦਾ ਉਲੇਖ

ਸਹਿਜ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਸਤੁਤ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਉਸਦੀਆਂ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਸਵੈ-ਕਥਨ ਰਾਹੀ ਪਰ ਔਰਤ ਦੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਉਜਾਗਰ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਉਸਦਾ ਸਵੈਸ਼ਸੰਵਾਦ ਹੀ ਪਰ ਔਰਤ ਜਾਤ ਦਾ ਸਵੈਸ਼ਸੰਵਾਦ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਾਲ ਕੌਰ ਦੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਬਾਰੇ ਪੰਜਾਬੀ ਦੀ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ôਾਇਰਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤਾ ਪ੍ਰੀਤਮ ਦੇ ਬੋਲ ਪਾਲ ਕੌਰ ਇੱਕ ਪਿਆਰੀ ôਾਇਰਾ ਹੈ, ਉਸ ਚੇਤਨਾ ਵਾਲੀ, ਜੋ ਪੂਰੇ ਨਿੰਮ ਤੇ ਚੋਟ ਕਰਦੀ ਹੋਈ, ਕਲਾ ਨੂੰ ਚੋਟ ਤੋ ਬਚਾ ਲੈਦੀ, ਜੋ ਸਮਾਂ ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਅਪਮਾਨਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਸਦੀ ਗੱਲ ਇਸ ਅੰਦਾਂ÷ ਵਿੱਚ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਤਲõ ਹਰਫ ਨਹੀ ਕਹਿੰਦੀ, ਪਰ ਦਰਦ ਨੂੰ ਕਿਤੇ ਵੀ ਆਂ ਨਹੀ ਲਗਦੀ।

ਪਾਲ ਕੌਰ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਮਰਦ ਵਿਰੋਧੀ ਸੀਮਿਤ ਘੇਰੇ ਵਿੱਚ ਨਾ ਸਿਮਟਦੀ ਹੋਈ ਰਾਜਨੀਤਕ, ਆਰਥਿਕ ਤੇ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਪੱਖਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਉਭਾਰਦੀ ਹੈ, ਇਹਨਾਂ ਪੱਖਾਂ ਨੂੰ ਆਧਾਰ ਬਣਾ ਕੇ ਕਵਿੱਤਰੀ ਔਰਤ ਨੂੰ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਪੱਧਰ ਤੇ ਸੁਤੰਤਰ ਕਰਵਾਉਣ ਹਿੱਤ ਪ੍ਰੇਰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਮਰਦਾਵੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਦੇ ਵਿਰੋਧਾਂ ਤੋ ਉਪਰ ਉੱਠ ਕੇ ਹੋਰ ਪਾਸਾਰਾਂ ਨੂੰ ਘੋਖਣ ਵੱਲ ਰੁਚਿਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਉਸਦੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਦਾ ਸਭ ਤੋ ਵਿਲੱਖਣ ਪੱਖ ਹੋ ਨਿਬੜਦਾ ਹੈ। ਪਾਲ ਕੌਰ ਔਰਤ ਦੀ ਗੁਆਚ ਗਈ ਪਛਾਣ ਪ੍ਰਤੀ ਚਿੰਤਾਤੁਰ ਹੈ

ਸੁਣਿਆ ਏ ਕਿ ਜਦੋ ਜੰਮੀ ਸਾਂ
ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ
ਕਿਸੇ ਨੇ ਮੂੰਹ ਫੇਰ ਲਿਆ ਸੀ
ਤੇ ਕਿਸੇ ਨੇ ਪਿੱਠ ਕਰ ਲਈ ਸੀ
ਤੇ ਜਿਵੇ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਬੱਚਾ ਇੱਕੀ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ.
ਜਿਸਨੂੰ ਉਹ ਪਿੱਠਾਂ ਵਾਲੇ
ਕਦੇ ਵੀ ਪੜ੍ਹ ਨਹੀ ਸਕੇ (3) (ਖਲਾਅਵਾਸੀ, ਪੰਨਾ - 29)

ਪਾਲ ਕੌਰ ਔਰਤ ਨਾਲ ਹੋ ਰਹੇ ਤõਦਦਾਂ ਲਈ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਿੰਮੇਵਾਰ ਮੰਨਦੀ ਹੈ। ਸਮਾਜਿਕ ਪ੍ਰਬੰਧ ਆਪਣੀ ਸੋਚ ਤੇ ਸਮਝ ਨਹੀ ਬਦਲਦਾ ਸਗੋ ੍ਹਲਮ ਭਰੇ ਵਰਤਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕਰਕੇ ਔਰਤ ਦੀ ਸਮੁੱਚੀ ਿੰਦਗੀ ਨਰਕ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਪਾਲ ਕੌਰ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਔਰਤ ਦੀ ਮਾਨਸਿਕ ਪੀੜਾਂ ਨੂੰ ਇੰਜ ਬਿਆਨਦੀ ਹੈ:ਸ਼

ਮੈ ਕਰਦੀ ਹਾਂ
ਹਰ ਸਾਹ ਨਾਲ
ਜੀਣ ਦੀ ਤਮੰਨਾ
ਪਰ ਮੈ ਤਾਂ
ਭਟਕਦੀ ਫਿਰਦੀ ਹੈ
ਹਰ ਕਤਰੇ ਦੇ ਅੰਦਰ
ਤੇ ਮੰਗਦੀ ਫਿਰਦੀ ਹੈ
ਭਟਕਣ ਤੋ ਮੁਕਤੀ(4) (ਖਲਾਅਵਾਸੀ, ਪੰਨਾ - 2)

ਪਾਲ ਕੌਰ ਔਰਤ ਦਮਨ ਦੇ ਕਾਰਣਾਂ ਲਈ ਪਿਤਰਕੀ ਪ੍ਰਬੰਧ ਦੀਆਂ ਤਹਿਆਂ ਨੂੰ ਫਰੋਲਦੀ ਹੈ। ਔਰਤ ਲਈ ਵਿôਾਦਮਈ, ਸੰਤਾਪੀ ਅਤੇ ਤਨਾਉਮਈ ਸਥਿਤੀ ਲਈ ਮਰਦਾਵਾਂ ਸਮਾਜ ਹੀ ਿੰਮੇਵਾਰ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਔਰਤ ਨੂੰ ਦਬਦਬੇ ਅਧੀਨ ਰੱਖਣ ਵੱਲ ਰੁਚਿਤ ਹੈ। ਪਾਲ ਕੌਰ ਤਨਾਓ ਤੇ ਦੁਖਾਂਤ ਭੋਗਦੀ ਔਰਤ ਦੇ ਸੰਤਾਪ ਨੂੰ ਬਿਆਨਦਿਆਂ ਪਿੱਤਰੀ ਸੱਤਾ ਦੇ ਅਸਲ ਰੂਪ ਨੂੰ ਔਰਤ ਸਾਹਵੇ ਇੰਜ ਪ੍ਰਗਟਾਉਂਦੀ ਹੈ:ਸ਼

ਮੈ ਹਰ ਜਨਮ ਵਿੱਚ
ਸੀਤਾ ਦੀ ਜੂਨ ਵਿੱਚ
ਬੇਮੁਕਤ ਭਟਕਦੀ ਹਾਂ
ਫਿਰ ਜਿਉਂਦੀ ਹਾਂ
ਫਿਰ ਮਰਦੀ ਹਾਂ
ਤੇ ਫਿਰ੍ਹ
ਪਰ ਪਤਾ ਨਹੀ ਕਦੋ ਪੂਰਾ ਹੋਣਾ ਏ
ਚੌਰਾਸੀ ਲੱਖ ਜੂਨਾਂ ਦਾ ਗੇੜ (5) (ਖਲਾਅਵਾਸੀ, ਪੰਨਾ - 118)

ਕਵਿੱਤਰੀ ਪੁਰਖਵਾਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਅਤੇ ਔਰਤ ਨੂੰ ਵੱਖੋ-ਵੱਖਰੇ ਚਿੰਨ੍ਹਾਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਤੀਕਾਂ ਰਾਹੀ ਉਜਾਗਰ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਕਵਿੱਤਰੀ ਬੋਹੜ ਨੂੰ ਮਰਦਾਵੇ ਸਿਸਟਮ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਕ ਅਤੇ ਔਰਤ ਨੂੰ ਧਰਤੀ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਕ ਰਾਹੀ ਪ੍ਰਗਟਾਉਦੀ ਹੈ। ਜਿਵੇ ਬੋਹੜ ਦੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਧਰਤੀ ਵਿੱਚ ਡੂੰਘਾਈ ਤੱਕ ਪਸਰੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਉਵੇ ਹੀ ਪਿੱਤਰਕੀ ਸੰਸਥਾ ਦੀ ਜੜ੍ਹਾਂ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਪੱਕੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਖਾਰਜ ਕਰਨਾ ਮੁôਕਿਲ ਹੀ ਨਹੀ ਅਸੰਭਵ ਵੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਕਵਿੱਤਰੀ ਔਰਤ ਦੀ ਅਜਿਹੀ ਤ੍ਰਾਸਦੀ ਦੇ ਯਥਾਰਥ ਨੂੰ ਇੰਜ ਪ੍ਰਗਟਾਉਦੀ ਹੈ:

ਉਤੋਂ ਕੱਟਿਆ ਇਹ ਹੋਰ ਵੱਧਦਾ ਹੈ
ਅਤੇ ਏਡੇ ਵੱਡੇ ਪੁਰਖ ਨੂੰ
ਜੜ੍ਹੋਂ ਪੁੱਟਣ ਦਾ ਜੇਰਾ ਕੌਣ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ
ਆਪਣੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਰਾਹੀਂ ਮੇਰੇ ਹਰ ਸਾਹ ਵਿਚੋਂ ਖ਼ੁਰਾਕ ਚੂਸਦਾ
ਇਹ ਬੋਹੜ ਮੇਰੇ ਸੀਨੇ ਤੇ ਖੜ੍ਹਾਂ ਹੈ(6) (ਖਲਾਅਵਾਸੀ, ਪੰਨਾ - 40)

ਪਾਲ ਕੌਰ ਦੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਔਰਤ ਪਛਾਣ, ਸਮਾਜਿਕ ਰਿÔਤਿਆਂ ਅਤੇ ਘਰ ਦੇ ਸੰਕਲਪ ਨੂੰ ਵਿÔÔ ਦ੍ਰਿÔਟੀਕੋਣ ਰਾਹੀ ਪ੍ਰਗਟਾਉਦੀ ਹੈ। ਕਿਉਕਿ ਉਪਰੋਕਤ ਪੱਖ ਹੀ ਔਰਤ ਦੀ ਦਮਿਤ ਸਥਿਤੀ ਦਾ ਕਾਰਣ ਬਣਦੇ ਹਨ। ਪਾਲ ਕਾਵਿ ਨੇ ਮੱਧਕਾਲੀ ਰਵਾਇਤੀ ਸੰਸਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਔਰਤ ਪਛਾਣ ਲਈ ਸਭ ਤੋ ਖਤਰਨਾਕ ਮੰਨਿਆਂ ਹੈ ਕਿਉਕਿ ਇਹ ਸੰਸਕਾਰ ਔਰਤ ਨੂੰ ਮਨੁੱਖੀ ਜੀਵ ਨਾ ਮੰਨ ਕੇ ਔਰਤ ਵਜੋ ਮਾਨਤਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਮਰਦਾਵੇਂ ਸਮਾਜ ਨੇ ਔਰਤਸ਼ਜਾਤ ਨੂੰ ਕਦੇ ਸੁਖਾਵੀ ਅੱਖ ਨਾਲ ਨਹੀ ਦੇਖਿਆ। ਇਸ ਲਈ ਉਸ ਦੀ ਅਸਤਿਤਵਮੂਲਕ ਪਛਾਣ ਦੇ ਕੋਈ ਮਾਇਨੇ ਨਹੀ ਰਹਿ ਜਾਂਦੇ। ਕਵਿੱਤਰੀ ਦੀ ਸਵੈ ਕਥਨਕਾਰੀ ਇਸ ਯਥਾਰਥ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟਾਉਦੀ ਹੋਈ ਔਰਤ ਦੇ ਸੰਤਾਪ ਨੂੰ ਵੀ ਦ੍ਰਿÔਟੀਗੋਚਰ ਕਰਦੀ ਹੈ:

ਮੈ ਸ਼
ਕਿਸੇ ਕੁਲਹਿਣੀ ਬੜੀ
ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਦੀ ਕੁੱਖੇ ਪਈ ਸਾਂ
ਤੇ ਜਦੋ ਮੈ ਜੰਮੀ ਸਾਂ
ਰਸੋਈ ਚ ਖਲੋਤੀ ਮੇਰੀ ਦਾਦੀ ਦੇ ਹੱਥੋਂ
ਪਰ ਮੈ ਮਰੀ ਨਹੀਂ ਸਾਂ
ਕਿ ਗੁੜ੍ਹਤੀ ਮਰਨ ਲਈ ਨਹੀਂ
ਕਤਰਾ ਕਤਰਾ ਧੁਖਣ ਲਈ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ
ਹੁਣ, ਮੇਰਾ ਅੰਗ ਅੰਗ ਨੀਲਾ ਹੈ
ਤੇ ਮੈ ਆਪਣੀ ਗੁੜ੍ਹਤੀ ਚ ਮਿਲੀ ਮੌਤ ਨੂੰ
ਕਤਰਾ ਕਤਰਾ ਹੰਢਾ ਰਹੀ ਹਾਂ(7) (ਖਲਾਅਵਾਸੀ, ਪੰਨਾ - 43-50)

ਪਾਲ ਕੌਰ ਆਪਣੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਰਾਹੀ ਸਮਾਜਿਕ ਰਿÔਤਿਆਂ ਤੋ ਕਿਨਾਰਾ ਕਰਦੀ ਉਪਰਾਮਤਾ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਵੱਲ ਵੀ ਅਹੁਲਦੀ ਹੈ ਜਦੋ ਔਰਤ ਲਈ ਸਮਾਜ ਵਿਚੋ ਸਤਿਕਾਰ ਤੇ ਪ੍ਰੇਮ ਦੇ ਭਾਵ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਸਨੂੰ ਜਿੰਦਗੀ ਅਰਥਹੀਣ ਅਤੇ ਬੋਝਲ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਣ ਲੱਗ ਪੈਦੀ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਪ੍ਰਸਥਿਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਨਿਰਾÔ ਹੋਈ ਉਹ ਆਤਮਸ਼ਘਾਤ ਦਾ ਰਸਤਾ ਅਖਤਿਆਰ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਜਿਸਨੂੰ ਪਾਲ ਕਾਵਿ ਇੰਜ ਦ੍ਰਿÔਟੀਗੋਚਰ ਕਰਦਾ ਹੈ:ਸ਼

ਤੇਰੇ ਚ ਜਮ੍ਹਾਂ ਹੋਣ ਦਾ ਪਲ
ਜੋਗ ਭੋਗ ਦਾ ਹੀ ਪੱਲ ਹੈ ਸ਼
ਜਦੋ ਮੈ ਚੁਰਾਸੀ ਲੱਖ ਜੂਨਾਂ ਤੋ ਬਾਅਦ
ਮੁਕਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹਾਂ
ਜਦੋ ਸਾਰੇ ਕਾਮਸ਼ਕ੍ਰੋਧ
Ôਾਂਤ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਸ਼
ਜਦੋ ਸਾਰੇ ਲੋਭ ਮੋਹ
ਬੌਣੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਸ਼
ਤੇ ਜਦੋ ਮੈ
ਮੈ ਨਹੀ ਰਹਿੰਦੀ
ਜਦੋ ਬਹੁਤ ਜੀਣ ਨੂੰ
ਜੀਅ ਕਰਦਾ ਏ
ਮਰ ਜਾਣ ਨੂੰ ਜੀਅ ਕਰਦਾ ਏ(8) (ਮੈ ਮੁਖਾਤਿਬ ਹਾਂ, ਪੰਨਾ - 59)

ਪਾਲ ਕੌਰ ਰੈਡੀਕਲ ਨਾਰੀਵਾਦ ਵਾਂਗ ਮਰਦ ਦੀ ਵਿਰੋਧਤਾ ਦੀ ਹਾਮੀ ਨਹੀ ਭਰਦੀ ਸਗੋ ਨਾਰੀ ਪਛਾਣ ਵੱਲ ਰੁਚਿਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਕੱਟੜਤਾ ਤੋ ਵਿਰੋਧਤਾ ਥਾਪ ਕੇ ਰਾਜਨੀਤਕ, ਆਰਥਿਕ ਅਤੇ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਮੁੱਲਾਂ ਨਾਲ ਸੰਵਾਦ ਰਚਾ ਕੇ ਔਰਤ ਪਛਾਣ ਦੇ ਦਿਸਹੱਦਿਆਂ ਨੂੰ ਬਿਆਨਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਔਰਤ ਦੀ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਪਛਾਣ ਲਈ ਹੰਭਲਾ ਮਾਰਦੀ ਹੈ:ਸ਼

ਫਿਰ ਉੱਠਦੀ ਏ ਆਪਣੀ ਰਾਖ ਵਿਚੋ
ਚਿਰ ਕੁਆਰੀ ਕੁੜੀ
ਕਰਦੀ ਏ ਛੋਟਾ ਮੋਟਾ ਕੋਰਸ

ਕਿਸੇ ਛੋਟੇਸ਼ਮੋਟੇ ਸਕੂਲ ਜਾਂ ਦਫਤਰ ਤੋਂ
ਅਰੰਭਦੀ ਏ ਆਪਣੀ ਯਾਤਰਾ
ਤੇ ਤੁਰਦੀ ਜਾਂਦੀ ਏ ਨਿਰੰਤਰ(9) (ਇੰਜ ਨਾ ਮਿਲੀ, ਪੰਨਾ – 35)

ਪਾਲ ਕੌਰ ਦੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਦਾ ਆਧਾਰ ਬਿੰਦੂ ਦਮਿਤ ਔਰਤ ਹੀ ਹੈ। ਔਰਤ ਦਾ ਸੰਤਾਪ, ਔਰਤ ਹੋਣ ਦਾ ਸੰਤਾਪ, ਅਪ੍ਰਵਾਨਿਤ ਮਹੁੱਬਤ, ਔਰਤ ਦੀ ਘਰੇਲੂ ਜਿੰਮੇਵਾਰੀ ਆਦਿ ਉਸਦੀ ਕਾਵਿ ਸਿਰਜਣਾ ਦਾ ਕੇਂਦਰ ਬਿੰਦੂ ਬਣਦੇ ਹਨ। ਅੱਜ ਵੀ ਨੱਬੇ ਪ੍ਰਤਿÔਤ ਔਰਤਾਂ ਮਰਦ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਈਆਂ ਪਰੰਪਰਕ ਲੀਹਾਂ ਤੇ ਚੱਲਣ ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਰ ਹਨ। ਔਰਤ ਨੂੰ ਅਗਾਂਹ ਆਉਣ ਦੇ ਮੌਕੇ ਨਹੀ ਦਿੱਤੇ ਜਾਂਦੇ ਅਤੇ ਜ਼ਿਹਾਲਤ ਭਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਜਿਉਣ ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਰ ਹੋਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।

ਪਾਲ ਕੌਰ ਨਾਰੀ ਮਨ ਦੀਆਂ ਸੂਖਮ ਤੇ ਵੇਦਨਾ ਭਰਪੂਰ ਮਾਨਸਿਕ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਉਜਾਗਰ ਕਰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਪਿਤਰਕੀ ਪ੍ਰਬੰਧ ਦੀ ਸ਼੍ਰਿÔਟ ਚਾਲ ਦੇ ਅਹਿਸਾਸ ਨੂੰ ਸਮਝਦੀ ਹੈ ਜੋ ਔਰਤ ਹੋਂਦ ਨੂੰ ਦਹਿਲੀਂ÷ ਅੰਦਰ ਰੱਖ ਕੇ ਉਸਦੀ ਪਛਾਣ ਨੂੰ ਦਮਿਤ ਕਰਕੇ ਅਧੀਨਗੀ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਬਖÔਦੇ ਹਨ:ਸ਼

ਤੁਰਨਾ ਸਿੱਖ ਲਿਆ ਤਾਂ
ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੰਨ ਦਿੱਤੇ ਸਨ ਕੰਨ!
ਦਹਿਲੀਂ÷ ਤੋਂ ਬਾਹਰ
ਲਾਠੀ ਲੈ ਕੇ ਨਿਕਲੀ ਸਾਂ
ਕਿ ਤੁਰਨਾ ਹੈ ਤਾਂ ਬਸ
.ਕਦੇ ਰਾਹਾਂ ਚੋ ਨਿਕਲਦੇ ਰਾਹਾਂ ਵੱਲ
ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਖਿਆ
ਕੁੜੀ ਮਾਰਦੀ ਹੈ ਟੀਰ
ਤੇ ਵਿੰਨ੍ਹ ਦਿੱਤੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੱਕ ਮੇਰੀ(10) (ਪੌਣ ਤੜਾਗੀ, ਪੰਨਾ – 17)

ਪਰੰਤੂ ਪਾਲ ਕੌਰ ਮਰਦਾਵੀਂ ਸਮਾਜ ਦੀ ਧੱਕੇÔਾਹੀ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰਦਿਆਂ ਮਰਦਾਵੀ ਸਮਾਜ ਨਾÿ ਪ੍ਰਤੀਉੱਤਰ ਵਿੱਚ ਸੰਵਾਦ ਰਚਾਉਂਦੀ ਜਵਾਬ ਦਿੰਦੀ ਹੈ:

ਕੰਨਸ਼ਨੱਕ ਵਿੰਨ੍ਹ ਕੇ
ਕੀ ਡੋਲਣੋਂ ਰੋਕ ਲੈਣਗੇ ਉਹ ਮੈਨੂੰ
ਏਥੇ ਤਾਂ ਹਰ ਪਲ
ਡੋਲਦੀ ÷ਮੀਨ ਤੇ
ਕਦੀ ਤੁਰਨਾ ਤੇ ਨੱਚਦਾ ਪੈਂਦਾ ਏ ਕਦੀ(11) (ਪੌਣ ਤੜਾਗੀ, ਪੰਨਾ – 46)

ਪਾਲ ਕੌਰ ਦੀ ਕਾਵਿਕ ਸਿਰਜਣਾ ਰਵਾਇਤੀ ਪਰੰਪਰਕ ਕੀਮਤਾਂ ਨੂੰ ਰੱਦ ਹੀ ਨਹੀ ਕਰਦੀ ਸਗੋ ਚਕਾਚੌਂਧ ਵਾਲੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਔਰਤ ਦੀ ਗਲੈਮਰ ਪਛਾਣ ਨੂੰ ਨਕਾਰਦੀ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਔਰਤ ਨੂੰ ਚੇਤੰਨਤਾ ਬਖÔਦੀ ਹੋਈ ਇਨਕਲਾਬੀ ਤਰਕ ਰਾਹੀ ਮੰਡੀ ਨਾਲ ਸੰਵਾਦ ਰਚਾ ਕੇ ਇੱਕ ਨਵੀਨ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਦ੍ਰਿÔਟੀਗੋਚਰ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਔਰਤ ਇੱਕ ਵਸਤੂ ਵਜੋ ਨਾ ਪ੍ਰਵਾਨ ਹੋ ਕੇ ਮਨੁੱਖੀ ਜੀਵ ਵਜੋ ਉਜਾਗਰ ਹੋਵੇ:

ਆਉਂਦੀਆਂ ਨੇ ਉਹ ਆਪਣੇ ਕਿਸੇ ਆਪਣੇ
ਸੁੰਦਰ ਚਿਹਰੇ ਦੀ ਤਲਾÔ ਚ
ਸੁੰਦਰਤਾ! ਜਿਸਨੂੰ ਸੰਭਾਲਣ ਜਾਂ ਅੰਦਰੋ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਦਾ
ਨਾ ਵੱਲ, ਨਾ ਸਿਰੜ ਨਾ ਵਕਤ(12) (ਬਾਰਿÔ ਅੰਦਰੇਸ਼ਅੰਦਰ, ਪੰਨਾ – 76)

ਪਿੱਤਰੀ ਸਮਾਜ ਲਈ ਔਰਤ ਹਮੇÔਾ ਭੋਗ ਦੀ ਵਸਤੂ ਰਹੀ ਹੈ। ਬਾਂਾਰ ਇਸ ਸੋਚ ਰਾਹੀ ਸਿਰਫ ਔਰਤ ਦੀ ਨੁਮਾਇÔ ਕਰਕੇ ਔਰਤ ਪਛਾਣ ਨੂੰ ਤਵੱਜੋ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਆਾਂਦੀ ਦੇਣ ਦੇ ਦਾਅਵੇ ਵਾਲੀ ਮਰਦਾਵੇ ਸਿਸਟਮ ਦੀ ਰਾਜਨੀਤੀ ਨੂੰ ਪਾਲ ਕੌਰ ਇੰਜ ਰੱਦ ਕਰਦੀ ਹੈ:ਸ਼

ਹੁਣ ਨਹੀ ਵਰਨਾ ਛਮਸ਼ਛਮ
ਕਿਸੇ ਪਹਾੜ ਨਾਲ ਟਕਰਾ ਕੇ
ਤੇ ਵੇਲਾ ਨਹੀ ਹੁਣ
ਹੁਜਰੇ ਚ ਬੈਠੇ ਰਹਿਣ ਦਾ
ਹੁਣ ਤਾਂ ਪਹਾੜ ਚ ਸੁਰੰਗ ਬਣਾ ਕੇ ਸੁਰੰਗ
ਅੱਗੇ ਨਿਕਲ ਜਾਣ ਦਾ ਵੇਲਾ ਹੈ(13) (ਪੌਣ ਤੜਾਗੀ, ਪੰਨਾ – 14)

ਪਾਲ ਕੌਰ ਪੁਰਖਵਾਦੀ ਸਿਸਟਮ ਨਾਲ ਵਿਅੰਗਾਤਮਕ ਵਿਧੀ ਰਾਹੀ ਸੰਵਾਦ ਰਚਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਨਕਲਾਬੀ ਚੇਤਨਾ ਰਾਹੀ ਦਮਿਤ ਨਾਰੀ ਨੂੰ ਜਾਗਰੂਕ ਕਰਕੇ ਚੇਤੰਨ ਔਰਤ ਦਾ ਬਿੰਬ ਇਉ ਉਸਾਰਦੀ ਹੈ:

ਜੀਣਾ ਹੈ
ਤਾਂ ਪਏਗਾ ਉੱਠਣਾ ਝਰੋਖਿਆਂ ਪਿਛੋ
ਤੇ ਪਏਗਾ ਉਤਰਨਾ
ਵਗਦੀ ਸੜਕ ਤੇ(14) (ਪੌਣ ਤੜਾਗੀ, ਪੰਨਾ – 48)

ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ôਾਇਰੀ ਦਾ ਪ੍ਰੋੜ੍ਹ ਅਨੁਭਵ ਸਮਾਜਿਕ ਪ੍ਰਸਥਿਤੀਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿੱਚ ਆਪਣਾ ਪ੍ਰਵਚਨ ਉਸਾਰਦਾ ਹੈ, ਉਸਦੀ ਕਾਵਿਸ਼ਸਿਰਜਣਾ ਦੇ ਕੇਂਦਰੀ ਥੀਮ ਵਿੱਚ ਮਰਦ ਦੋôੀ ਨਹੀ ਹੈ। ਸਗੋ ਮਰਦ ਦੀ ਸੋਚ ਨੂੰ ਕੰਟਰੋਲ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਸਮਾਜਿਕ ਪ੍ਰਬੰਧ ਹੈ। ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਔਰਤ ਦਮਨ ਅਤੇ ôôਣ ਦਾ ਿôਕਾਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਕਾਵਿਸ਼ਸਿਰਜਣਾ ਰਾਹੀ ਭਾਰਤੀ ਔਰਤ ਦੀ ਬਦਲਦੀ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਚਿੱਤਰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਔਰਤ ਪਛਾਣ ਦੇ ਮਸਲਿਆਂ ਨੂੰ ਕਾਵਿਸ਼ਧਰਾਤਲ ਤੇ ਲਿਆ ਕੇ ਔਰਤ ਨੂੰ ਜਾਗਰੂਕ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਕਾਵਿ ਮਰਦ ਵਿਰੋਧੀ ਨਾ ਹੋ ਕੇ ਮਰਦ ਦੇ ਸਾਥ ਦੀ ਮੰਗ ਵਜੋ ਆਪਣਾ ਰੂਪ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਕਾਵਿ ਦਾ ਮੁੱਖਸ਼ਵਿôਾ ਬਰਾਬਰਤਾ ਦੇ ਧਰਾਤਲ ਤੇ ਉਸਰਿਆ ਮਾਨਵਤਾ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਔਰਤਸ਼ਮਰਦ ਸੰਬੰਧਾਂ ਦੀ ਰੁਪਾਂਤਰਣôੀਲ ਸਥਿਤੀ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹੈ। ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਅੱਜ ਦੀ ਔਰਤ ਨੂੰ ਨਵੇ ਅਰਥਾਂ ਦੀ ਵੇਦਨਾ ਰਾਹੀ ਆਪਣੀ ਕਾਵਿਸ਼ਸਿਰਜਣਾ ਵਿੱਚ ਦ੍ਰਿôਟਮਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਨੂੰ ਮੌਲਿਕਤਾ ਦੀ ਧਾਰਨੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਦੀਆਂ ਸਿਮਰਤੀਆਂ ਵਿਚ ਪਏ ਚੇਤਨ, ਅਵਚੇਤਨ ਭਾਵ ਉਸਦੀ ôਾਇਰੀ ਦੀਆਂ ਝੀਥਾਂ ਵਿਚੋ ਝਾਕਦੇ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਭਾਵਾਂ ਨੂੰ ਉਹ ôੁਰੂ ਤੋ ਲੈਕੇ ਅੱਜ ਤੱਕ ਸਥਿਤੀ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿਚ ਪਰਤਸ਼ਦਰਸ਼ਪਰਤ ਖੋਲ੍ਹਦੀ ਹੈ।

ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾਰੀਸ਼ਦੁਖਾਂਤ ਦੇ ਸਰੋਕਾਰ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਸੰਜੀਦਗੀ ਨਾਲ ਉਲੀਕਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਔਰਤ ਦੀਆਂ ਮਾਨਸਿਕ ਗੁੰਝਲਾਂ ਖੋਲਦੀ ਉਸ ਸਮਾਜ ਨਾਲ ਨਰਾਜ਼ਗੀ ਦਰਸਾਉਦੀ ਹੈ ਜਿਸਨੇ ਕਦੇ ਵੀ ਔਰਤ ਨੂੰ ਮਾਨਵ ਵਜੋ ਨਾ ਪਛਾਣ ਕੇ ਔਰਤ ਵਜੋ ਹੀ ਤਵੱਜੋ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਔਰਤ ਪਛਾਣ ਦੇ ਮਸਲੇ ਨੂੰ ਕਦੇ ਗੰਭੀਰਤਾ ਸਹਿਤ ਨਹੀ ਵਿਚਾਰਿਆ:

ਹਾਂਰ ਸਾਲ ਬੀਤੇ ਪਰ ਕਿਸੇ ਨਾ ਵੇਖਿਆ ਛੂਹ ਕੇ
ਜਿਉਦੀ ਜਾਨ ਹੈ ਕੋਈ ਜਾ ਮੂਰਤ ਹੈ ਉਹ ਪੱਥਰ ਦੀ (15)
(ਚਿਰਾ£ਾਂ ਦੀ ਡਾਰ, ਪੰਨਾ – 47)

ਡੁੱਬ ਗਈ ਆਖਰ ਉਹ ਗੰਧਲੇ ਨੀਰ ਦੀ ਇਕ ਝੀਲ ਵਿੱਚ
ਹੰਸਣੀ ਜਿਹੜੀ ਸੀ ਸੁੱਚੇ ਮੋਤੀਆਂ ਦੀ ਭਾਲ(16)
(ਚਿਰਾ£ਾਂ ਦੀ ਡਾਰ, ਪੰਨਾ – 39)

ਹਰ ਯੁੱਗ ਵਿੱਚ ਨਹੀ ਹੁੰਦਾ ਕੋਈ ਬਾਲਮੀਕ ਪੈਦਾ
ਇਸ ਯੁੱਗ ਦੀ ਸੀਤਾ ਨੂੰ ਦੱਸਿਓ ਕਿ ਕਿਧਰ ਜਾਵੇ(17)
(ਹਾਂਰ ਰੰਗਾਂ ਦੀ ਲਾਟ, ਪੰਨਾ – 25)

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਵਿੱਤਰੀ ਨੇ ਔਰਤ ਸੰਤਾਪ ਨੂੰ ਬਹੁਸ਼ਪਰਤੀ ਕੋਣਾਂ ਤੋ ਵਾਚਿਆ ਹੈ। ਉਸਨੇ ਔਰਤ ਪਛਾਣ ਦੇ ਮਸਲੇ ਨੂੰ ਕਾਵਿਸ਼ਧਰਾਤਲ ਤੇ ਵਿਚਾਰਦਿਆਂ ਨਾਰੀ ਸੰਤਾਪ ਦੀ ਚੇਤਨਾ ਦੇ ਸਰੋਕਾਰ ਨੂੰ ਵਿਅਕਤ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾਰੀਸ਼ਅੰਤਰ ਮਨ ਤੋ ਵਾਕਿਫ ਹੈ। ਉਸਦੀ ਅਨੁਭਵ ôਕਤੀ ਸੁਹਿਰਦਤਾ ਸਹਿਤ ਔਰਤ ਦੀਆਂ ਕਮੋਰੀਆਂ, ਮਰਦ ਦੀ ਦੰਭੀ ਫਿਤਰਤ ਅਤੇ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਪਿਛੋਕੜ ਬਾਰੇ ਸੁਚੇਤ ਹੈ। ਉਹ ਔਰਤ ਦੀ ਹੋਂਦ ਦੇ ਮਸਲਿਆਂ ਨੂੰ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਤਾ ਸਹਿਤ ਉਜਾਗਰ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਉਸਦੀ ਕਾਵਿਕ ਸਿਰਜਣਾ ਵਿੱਚੋ ਮਰਦ ਦਾ ਚਿਹਨ ਕਿਤੇ ਵੀ ਗਾਇਬ ਨਹੀ ਹੁੰਦਾ। ਉਹ ਔਰਤ ਦੀ ôਕਤੀ ਸਮਰੱਥਾ ਨੂੰ ਦ੍ਰਿੜਤਾ ਸਹਿਤ ਦ੍ਰਿôਟਮਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਉਸਦਾ ਕਾਵਿ ਅਨੁਭਵ ਨਿੱਜੀ ਹੁੰਦਾ ਹੋਇਆ ਵੀ ਸਮਕਾਲੀ ਸਮਾਜ ਵਿਚਲੀ ਔਰਤ ਦੇ ਮਨੋਭਾਵਾਂ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਮੁਖਾਤਿਬ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਸਦੀ ਕਾਵਿਸ਼ਸਿਰਜਣਾ ਦਾ ਆਧਾਰਭੂਤ ਪਹਿਲੂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਮਾਜ ਵਿਚਲੇ ਨੇਮਾਂ ਨੂੰ ਆਧਾਰ ਬਣਾ ਕੇ ਸਥਿਤੀ ਦਾ ਵਿôਲੇôਣ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਬਹੁਸ਼ਰੰਗੀ ਅਤੇ ਬਹੁਕੋਣਾਂ ਤੋ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਉਸਦੀ ôਾਇਰੀ ਸਮਾਜ ਵਿਚਲੀਆਂ ਪਰੰਪਰਕ ਤੇ ਰਵਾਇਤੀ ਕਦਰਾਂਸ਼ਕੀਮਤਾਂ ਤੇ ਪ੍ਰôਨਸ਼ਚਿੰਨ ਲਾਉਦੀ ਹੋਈ ਔਰਤ ਦੀ ਬਦਲਵੀ ਸਥਿਤੀ ਦਾ ਆਭਾਸ ਵੀ ਕਰਾਉਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਨਾਰੀ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਲੱਭ ਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ੍ਰਰੱਤ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਭਰ ਕੇ ਵਿਦਰੋਹੀ ਨਰੀਆ ਅਪਣਾਉਦੀ ਹੈ:

ਹੋਏ ਤਬਸਰੇ ਮੇਰੀ ÷ਜਾਤ ਤੇ, ਮੇਰੀ ਨਸਲ ਅਕਲ ਔਕਾਤ ਤੇ
ਰਿਹਾ ÷ਬਤ ਨਾ ਜਜ਼ਬਾਤ ਤੇ ਮੈ ਨਿਕਲੀ ਚੀਰ ਮਿਆਨ ਨੂੰ
ਇਸ ਅਗਨ ਤੇ ਇਤਬਾਰ ਕਰ ਮੇਰਾ ਨਾ ਉਨ੍ਹਾ ਚ ôੁਮਾਰ ਕਰ

ਜਿਹੜੇ ਜਾਲਦੇ ਜਿੰਦ ਆਪਣੀ ਅਤੇ ਨੂਰਵੰਡ ਦੇ ਜਹਾਨ ਨੂੰ(18)

(ਚਿਰਾ£ਾਂ ਦੀ ਡਾਰ, ਪੰਨਾ – 59)

ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ôਾਇਰੀ ਔਰਤ ਨੂੰ ਚੇਤਨ ਕਰਨ ਹਿੱਤ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਨ ਲਈ ਬਗਾਵਤ ਅਤੇ ਵਿਦਰੋਹ ਦੀ ਭਾôਾ ਦੀ ÷ਰੂਰਤ ਉੱਤੇ ੋਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਔਰਤ ਨੂੰ ਸੰਘਰôôੀਲ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸ ਸਥਾਪਿਤ ਸਿਸਟਮ ਨੂੰ ਵੰਗਾਰਨ ਦੀ ਹਾਮੀ ਵੀ ਭਰਦੀ ਹੈ:ਸ਼

ਤਪਿô ਆਖਣ ਜਾਂ ਲੋਅ ਆਖਣ ਉਨ੍ਹੰ ਇੰਤਰਾਜ ਕਿਉ ਹੋਵੇ
ਕਿ ਅਗਨੀ ਜੁਗਨੂੰਆਂ ਦੇ ਬਿਆਨ ਦੀ ਮੁਹਤਾਜ÷ ਕਿਉ ਹੋਵੇ
ਤੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ôਕਰਿਆ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਬਣ ਕੇ ਚੁਣੌਤੀ ਰਹਿ
ਝੁੱਕੇ ਕਿਉ ਸਿਰ ਤੇਰੀ ਨੀਵੀਂ ਤੇਰੀ ਪਰਵਾ÷ ਕਿਉ ਹੋਵੇ
ਇਹ ਮਰ ਮਰ ਕੇ ਜੀਉਣਾ ਛੱਡ ਬਗਾਵਤ ਕਰ ਤੇ ਟੱਕਰ ਲੈ
ਤੇਰੇ ਹਿੱਸੇ ਦੀ ਦੁਨੀਆ ਕਿਸੇ ਦਾ ਰਾਜ ਕਿਉ ਹੋਵੇ(19)

(ਪੱਤਝੜ ਵਿਚ ਪੁੰਗਰਦੇ ਪੱਤੇ, ਪੰਨਾ – 25)

ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਔਰਤ ਜਾਤੀ ਨਾਲ ਹੁੰਦੀਆਂ ਵਧੀਕੀਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਕਾਵਿ ਦਾ ਮਾਧਿਅਮ ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਇਕ ਕਵਿੱਤਰੀ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਲ ਔਰਤ ਵੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਨਿੱਜੀ ਪੀੜ ਨੂੰ ਪਰਾਈ ਪੀੜਾਂ ਦੇ ਰਾਹੀ ਸਾਕਾਰ ਕਰਦੀ ਹੋਈ ਸਮੁੱਚੀ ਇਸਤਰੀ ਜਾਤੀ ਦੀ ਪ੍ਰਤਿਨਿਧਤਾ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਉਸਦੇ (ਔਰਤ) ਗੂੰਗੇ ਜਂਬਾਤਾਂ ਨੂੰ ੍ਬਾਨ ਬਖôਦੀ ਆਪਣੇ ਹੱਕਾਂ ਲਈ ਲੜਨ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੰਦੀ ਹੈ:

ਬਹੁਤ ਨੀਵਾਂ ਸੀ ÷ਮਾਨੇ ਦਾ ਆਕਾô
ਬਹੁਤ ਉੱਚੀਆਂ ਸੀ ਉਡਾਨ ਮੇਰੀਆਂ
ਮੈ ਅਜੇ ਲੱਖਾਂ ਹੀ ਦੀਵੇ ਬਾਲਣੇ
ਆਉਣੀਆਂ ਚੜ੍ਹਕੇ ਹਾਂਰਾਂ ਨੇਰੀਆਂ(20)

(ਪੱਤਝੜ ਵਿਚ ਪੁੰਗਰਦੇ ਪੱਤੇ, ਪੰਨਾ – 44)

ਮੈ ਕੇਵਲ ਮਿੱਟੀ ਨਹੀ
ਕਿ ਤੁਹਾਡੇ ਲਾਏ ਹੋਏ ਰੁੱਖਾਂ ਦੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਨੂੰ
ਘੁੱਟ ਕੇ ਫੜੀ ਰੱਖਾਂ
ਤੇ ਤੁਹਾਡੇ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਭਵਿੱਖ ਦੀ
ਜਿੰਮੇਵਾਰੀ ਚੱਕਾ
ਮੈ ਅੱਗ ਵੀ ਹਾਂ
ਤੇ ਪੌਣ ਵੀ
ਮੇਰਾ ਅਪਮਾਨ ਕਰੋ
ਮੈ ਅੱਗ ਵੀ ਹਾਂ
ਤੇ ਪੌਣ ਵੀ ਹਾਂ(21)

(ਕਣੀਆਂ, ਪੰਨਾ – 18, 19)

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਹ ਔਰਤ ਦੀ ਨਿਰਛੱਲ ਮਾਸੂਮੀਅਤ ਨੂੰ ਬਿਆਨ ਕਰਦਿਆਂ ਉਸਦੀ ਹਿੰਮਤ ਅਤੇ ਦਲੇਰੀ ਦੀ ਪ੍ਰôਸਾ ਕਰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਸਮਾਜਿਕ ਨਿੰਮ ਤੇ ਚੋਟ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਔਰਤ ਦੇ ਸਾਹਸੀ ਵਿਵਹਾਰ ਉੱਤੇ ਪਹਿਰੇ ਲਾਉਦਾ ਹੈ ਸਬਰਸ਼ਸੰਤੋਖ ਅਤੇ ਸਹਿਣôੀਲਤਾ ਦੀ ਧਾਰਨੀ ਨਾਰੀ ਵਿਦਰੋਹ ਕਰਨ ਦੇ ਨਾਲÿ ਨਾਲÿ ਆਪਣੇ ਫਰਜਾਂ ਨੂੰ ਨਿਭਾਉਣ ਦੀ ਗੱਲ ਸਵੀਕਾਰਦੀ ਹੈ। ਔਰਤ ਮਿੱਟੀ ਹੋਣ ਦੇ ਆਦਰਸ਼ਮਾਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਮਰਦਾਵੀ ਈਰਖਾਲੂ ਪ੍ਰਵਿਰਤੀ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਵੀ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਅੱਗ ਤੇ ਹਵਾ ਬਣਕੇ ਆਪਸੀ ਪਛਾਣ ਦੇ ਵਜੂਦ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਵੀ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਕਵਿੱਤਰੀ ਸੰਵੇਦਨôੀਲ ਸਥਿਤੀ ਰਾਹੀ ਔਰਤ ਜਕੜਬੰਦੀ ਦੇ ਚੂਲੇ ਨੂੰ ਲਾਹੁਣ ਲਈ ਮਰਦ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਮੰਬੂਰ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਹੀ ਆਤਮਸ਼ਵਿôਵਾਸ ਉਸਨੂੰ ਬਾਕੀ ਪੰਜਾਬੀ ਨਾਰੀ ਕਵਿੱਤਰੀਆਂ ਤੋ ਨਿਖੇੜਦਾ ਹੈ।

ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਦੀ ôਾਇਰੀ ਆਪਣੀ ਕਾਵਿਕ ਸਿਰਜਣਾ ਰਾਹੀ ਚੇਤੰਨ ਔਰਤ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰਦਿਆਂ ਅਤੀਤ, ਵਰਤਮਾਨ, ਭਵਿੱਖਮੁਖੀ ਸਥਿਤੀ ਰੂਪਾਂਤਰਿਤ ਕਰ ਦ੍ਰਿôਟਮਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਹੁਣ ਮਾਂ ਕਵਿਤਾ ਵਿਚ ਉਹ ਅਤੀਤ ਵਿੱਚ ਪਈਆ ਸਿਮਰਤੀਆਂ ਨੂੰ ਰੇਖਾਂਕਿਤ ਕਰਦੀ ਹੋਈ ਵਰਤਮਾਨ ਸਮਾਜਿਕ ਸਿਸਟਮ ਦੇ ਕਰੂਰ ਪ੍ਰਬੰਧ ਤੇ ਚੋਟ ਕਰਦੀ ਹੋਈ ਅਤੇ ਰੂਪਾਂਤਰਿਤ ਸਥਿਤੀ ਰਾਹੀ ਭਵਿੱਖ ਵਿੱਚ ਔਰਤ ਨੂੰ ਤਾਕਤਵਰ ਹੋਦ ਵੱਜੋ ਕਾਇਮ ਹੁੰਦੇ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ:

ਇਹ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਸੁਲਗਦੇ

SHRADHA EDUCATIONAL ACADEMY

ਅੰਗਾਰਿਆਂ ਵਰਗੇ ਗੀਤ
ਆਪਣੇ ਪਿਉ ਦੇ
ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਿਆਰ ਹੀਣ ਹੱਥਾਂ ਵਿੱਚ
ਰੱਖਣੇ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹਾਂ ਮੈ
ਜਿਹਨਾਂ ਨੇ ਖੋਹ ਲਈ
ਮੇਰੀ ਮਾਂ ਤੋ
ਗੀਤਾਂ ਵਾਲੀ ਕਾਪੀ (22) (ਕਣੀਆਂ, ਪੰਨਾ - 27)

ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਦੀ ôਾਇਰੀ ਵਿਰੋਧਤਾ ਦੇ ਜਿਸ ਅਗਰਭੂਮ ਤੇ ਵਿਚਰਦੀ ਹੈ ਉਸਦੀ ôਾਇਰੀ ਦਾ ਕੇਦਰੀ ਕੋਡ ਇਹ ਮਰਦ ਨਾ ਹੋ ਕੇ ਮਰਦਾਵੀ ਸਿਸਟਮ ਹੈ। ਜਿਸ ਸਿਸਟਮ ਨੇ ਮਰਦ ਦੀ ਸੋਚ ਨੂੰ ਰੂੜੀਵਾਦੀ ਤੱਤਾਂ ਨਾਲ ਸਿਰਜਿਆ ਹੈ। ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਦੀ ਕਾਵਿ ਨਾਇਕਾ ਮਰਦ ਦੇ ਸਦੀਵੀ ਸਾਥ ਨੂੰ ਤਵੱਜੋ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਉਸਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰਨ ਦੀ ਥਾਂ ਉਸਦੀ ਪੂਰਕ ਬਣ ਕੇ ਆਪਣੀ ਪਛਾਣ ਬਣਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਪਰੰਤੂ ਇਹ ਮਰਦਾਵੀ ਸਮਾਜ ਔਰਤ, ਮਰਦ ਵਿਚਕਾਰ ਵਿਰੋਧਤਾ ਕਾਇਮ ਕਰਕੇ ਅਨਿਆਂਪੂਰਣ ਸਮਾਜਿਕ ਸਿਸਟਮ ਰਾਹੀ ਸਹੀ ਮਸਲਿਆਂ ਤੋ ਧਿਆਨ ਪਰ੍ਹੇ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ। ôਾਇਰਾ ਇਸ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਸਮਾਜਿਕ, ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿੱਚ ਵਿਚਾਰਦੀ ਹੈ:

ਪਹਿਲੂ ਚ ਵਸਦਾ ਸਾਰਾ ਜਹਾਨ ਮੇਰਾ
ਮੈ ਕਹਿਕôਾ ਹਾਂ ਤੇਰੀ ਤੂੰ ਅਸਮਾਨ ਮੇਰਾ
ਆਦਮ ਅਤੇ ਹਵਾ ਵਿਚ ਪੈਣ ਨਹੀ ਨਿਖੇੜੇ
ਜਿੱਥੇ ਵੀ ਪੈੜ ਤੇਰੀ ਉੱਥੇ ਨਿôਾਨ ਮੇਰਾ
ਕੱਚਾ ਘੜਾ ਸੀ ਭਾਵੇ ਝਿੱਫਰੀ ਹੋਈ ਨਦੀ ਸੀ
ਠਿੱਲ੍ਹਦੀ ਕਿਵੇ ਨਾ ਲੋਕੋ ਸੀ, ਇਮਤਿਹਾਨ ਮੇਰਾ(23)
(ਪੱਤਝੜ ਵਿਚ ਪੁੰਗਰਦੇ ਪੱਤੇ, ਪੰਨਾ - 36)

ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਕਾਵਿਸ਼ਨਾਇਕਾ ਕੇਵਲ ਮਹੁੱਬਤ ਭਰੀ ਿਦਗੀ ਜਿਊਣ ਦੇ ਤਸੱਵੁਰ ਨੂੰ ਤਵੱਜੋ ਨਹੀ ਦਿੰਦੀ ਸਗੋ ਉਹ ਆਪਣੇ ਵਜੂਦ ਦੀ ਪਹਿਚਾਣ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਜਦੋ ਆਪਣੇ ਨਾਇਕ (ਸਾਥੀ) ਦੀ ਤਲਾôਸਮੇ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਕਦਰਾਂਸ਼ਕੀਮਤਾਂ ਰਾਹ ਰੋਕਦੀਆਂ ਹਨ ਤਾਂ ਕਵਿੱਤਰੀ ਸਮਾਜਿਕ ਵਰਜਣਾਵਾਂ ਅਤੇ ਮਾਨਸਿਕ ਪੀੜਾਂ ਦੇ ਦਰਦ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਲੀਕਦੀ ਹੈ:

ਕਿੰਨਾਂ ਮੁôਕਿਲ ਸੀ
ਜਗਦੇਸ਼ਬੁਝਦੇ ਜੁਗਨੂੰਆਂ
ਜੰਗਲ ਦੇ ਨੇਰ੍ਹ ਨੂੰ
ਪਾਰ ਕਰਨ੍ਹਾ
ਪਰ,
ਸਭ ਤੋ ਮੁôਕਿਲ ਸੀ
ਤਲੀਆਂ ਤੇ ਉਕਰੇ ਉਹਦੇ ਨਾਂ ਨੂੰ
ਰਸਮਾਂ ਦੀ ਮਹਿੰਦੀ ਤੋ
ਬਚਾ ਕੇ ਰੱਖਣਾ(24) (ਧੁੱਪ ਦੀ ਚੁੰਨੀ, ਪੰਨਾ - 85)

ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਔਰਤ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਤੇ ਔਰਤ ਦੀਆਂ ਮਾਨਸਿਕ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਦਾ ਮੁਤਾਲਿਆ ਬੜੀ ਨੀਝ ਨਾਲ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਔਰਤ ਦੇ ਪਿਆਰ ਪ੍ਰਤੀ ਸਮਰਪਣ ਨੂੰ ਕਵਿੱਤਰੀ ਕਈ ਕੋਣਾਂ ਤੋ ਪੇô ਕਰਦੀ ਹੈ। ਔਰਤ ਸਬਰ ਦੀ ਮੂਰਤ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਹਰ ਦੁੱਖਸ਼ਦਰਦ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਦਬਾ ਲੈਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਜੇਕਰ ਉਸਦੇ ਪਿਆਰ ਨੂੰ ਕੋਈ ਸਮਝਣ ਵਾਲਾ ਮਿਲ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਆਪਣਾ ਆਪਾ ਵੀ ਇਸ ਪਿਆਰ ਤੋ ਕੁਰਬਾਨ ਕਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਦੀ ôਾਇਰੀ ਪਿਆਰ ਦੀ ਭਾôਾ ਦੇ ਸਰੋਕਾਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰਤੀਕਮਈ ਭਾôਾ ਵਿਚ ਇਉ ਬਿਆਨਦੀ ਹੈ:

ਮਾਰੂਥਲ ਤੇ ਰਹਿਮ ਜਦ ਖਾਵੇ ਨਦੀ
ਸੁਕਦੀ ਸੁਕਦੀ ਆਪ ਸੁਕ ਜਾਵੇ ਨਦੀ
ਸਿਮਟ ਜਾਵੇ ਬਹੁਤ ਸਰਮਾਵੇ ਨਦੀ (25) (ਚਿਰਾਗਾਂ ਦੀ ਡਾਰ, ਪੰਨਾ - 33)

ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਦੀ ਕਾਵਿਸ਼ਨਾਇਕਾ ਪਿਆਰ ਨੂੰ ਸਭ ਕੁਝ ਅਰਪਣ ਕਰਦੀ ਹੋਈ, ਇਸ ਪਿਆਰ ਵਿੱਚ ਹੀ ਡੁੱਬਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਦੀ ôਾਇਰੀ ਦਾ ਪਿਆਰ ਅਨੁਭਵ ਹੀ ਮਹੁੱਬਤ ਦੀ ਚਿਹਨਕਾਰੀ ਦੇ ਪਾਸਾਰ ਨੂੰ ਕਾਵਿਕ ਸਿਰਜਣਾ ਵਿਚੋ ਪ੍ਰਸਤੁਤ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਸਦੀ ਸਮੁੱਚੀ ਕਾਵਿਸ਼ਸਿਰਜਣਾ ਮਹੁੱਬਤ ਦੇ ਚਿਹਨ ਨੂੰ ਮਰਦ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿਚ ਸਾਥੀ ਵਜੋ ਨਿਯੁਕਤ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਕਵਿੱਤਰੀ ਮਰਦ ਨੂੰ ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰ ਵਜੋ ਨਹੀ ਸਗੋ ਸਾਥੀ

ਦੇ ਰੂਪ ਨੂੰ ਸਾਕਾਰ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ôਾਇਰੀ ਨੂੰ ਪਰੰਪਰਾਗਤ ਸਭਿਆਚਾਰ ਦੇ ਵਿਰਸੇ ਦਾ ਜੀਵੰਤ ਅਤੇ ਅਸਲ ਰੂਪ ਵਜੋ ਸਵਿਕਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ:

ਜਦ ਵੀ ਆਪਣੇ ਇਓôਕ ਦਾ ਕੋਈ ਵਾਕਿਆ ਲਿਖਾ
ਖੁਦ ਨੂੰ ਖੁਦਾਈ, ਇਓôਕ ਨੂੰ ਆਪਦਾ ਖੁਦਾ ਲਿਖਾ
ਰੱਬਾ ਮੇਰੇ ਕਲਾਮ ਨੂੰ ਤੌਫੀਕ ਦੇ ਕਿ ਮੈ
ਸਭ ਦੀਵਿਆਂ ਦੀ ਓਟ ਜਾਮਾਂ ਦੀ ਦਵਾ ਲਿਖਾ (26)

(ਪੱਤਝੜ ਵਿੱਚ ਪੁੰਗਰਦੇ ਪੱਤੇ, ਪੰਨਾ – 13)

ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਦੀ ôਾਇਰੀ ਮਹੁੱਬਤ ਦੇ ਸਰੋਕਾਰ ਨੂੰ ਅਫਲਾਤੂਨੀ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਨਾ ਪੇô ਕਰਕੇ ਸਧਾਰਨ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪੇô ਕਰਦੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਰਾਹੀ ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਦੀ ਸਵੈਸ਼ਗਾਥਾ ਦੇ ਭਾਵ ਪਾਠਕ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਿੱਜੀ ਭਾਵ ਜਾਪਣ ਲਗਦੇ ਹਨ। ਜਦੋ ਭਾਵ ਨਿੱਜ ਤੋ ਪਰ ਦੀ ਗਾਥਾ ਨੂੰ ਸਧਾਰਨੀਕ੍ਰਿਤ ਕਿਰਿਆ ਰਾਹੀ ਸੁਖਦਮਈ ਵਸਲ ਦੇ ਅਹਿਸਾਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟਾਉਣ ਨਾÿ ਰਚਨਾ ਮੁੱਲਵਾਨ ਤੇ ਚਿਰਸਥਾਈ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਕਵਿੱਤਰੀ ਦੀ ਕਾਵਿਸ਼ਸਿਰਜਣਾ ਵਿਚ ਅਜਿਹੇ ਪ੍ਰਵਚਣ ਥਾਂਸ਼ਥਾਂ ਦੇਖੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ:ਸ਼

ਜੋ ਉਸਨੂੰ ਛੁਹ ਗਿਆ ਦਾਮਨ ਤਾਂ ਮੇਰੀ ਕੰਬ ਗਈ ਕਾਇਆ
ਕਿ ਐਵੇ ਲਰਵੇ ਛਿਣ ਵੀ ਮੇਰੇ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਆਏ (27)

(ਪੱਤਝੜ ਵਿੱਚ ਪੁੰਗਰਦੇ ਪੱਤੇ, ਪੰਨਾ – 30)

ਆਵੇ ਖੁਦਾਇਆ ਐਸਾ ਵੀ ਮੁਕਾਮ ਪਿਆਰ ਅੰਦਰ
ਮੈ ਲਹਿਰ ਲਹਿਰ ਹੋਵਾਂ ਉਹ ਪਿਆਸ ਪਿਆਸ ਹੋਵੇ(28)

(ਉਹੀ, ਪੰਨਾ – 33)

ਉਸਦੀ ôਾਇਰੀ ਦਾ ਸਰੂਪ ਉਦਾਸੀ, ਵੇਦਨਾ, ਬੇਬਸੀ, ਉਪਰਾਮਤਾ ਤੋ ਪਾਰ ਜਾ ਕੇ ਵਸਲ ਲਈ ਮਹੁੱਬਤ ਦੇ ਡੂੰਘੇ ਅਹਿਸਾਸ ਨੂੰ ਅਭਿਵਿਅਕਤ ਕਰਕੇ ਪਿਆਰ ਦੀ ਦਿਾਦਲੀ ਦੇ ਅਹਿਸਾਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਉਸਦੀ ôਾਇਰੀ ਰਾਹੀ ਔਰਤ, ਮਰਦ ਦੀ ਸਦੀਵੀ, ਸੁਹਜਾਤਮਕ, ਭਾਵੁਕ ਅਤੇ ਕੁਦਰਤੀ ਜੀਵੰਤਤਾ ਦ੍ਰਿôਟਮਾਨ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਔਰਤ, ਮਰਦ ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰ ਬਣਕੇ ਨਹੀ ਸਗੋ ਇਕ ਦੂਜੇ ਦੀ ਪੂਰਕ ਹੋਦ ਵਜੋ ਦ੍ਰਿôਟਮਾਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਪਿਆਰ ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਲਈ ਇਕ ਪਵਿੱਤਰ ਰਿôਤਾ ਹੈ, ਪਿਆਰ ਦਾ ਰਿôਤਾ ਇਕ ਆਦਰôਕ ਰਿôਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਰਿôਤਾ ਗਰਜਾਂ ਅਤੇ ਖੁਦਗਰੀਆਂ ਤੋ ਉੱਚਾ ਸਥਾਨ ਰੱਖਦਾ ਹੈ ਤੇ ਹਰ ਇਨਸਾਨ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਪਿਆਰ ਲਈ ਤਾਂਘਦਾ ਹੈ ਗ਼

ਤੁਰ ਰਹੀ ਹਾਂ ਛੁਰੀ ਦੀ ਧਾਰ ਤੇ
ਫੇਰ ਵੀ ਉਹ ਖੁô ਨਹੀ ਰਫਤਾਰ ਤੇ
ਮੈ ਫਤਹਿ ਪਾਉਣੀ ਹਾਂ ਅੱਜ
ਇਕ ਚੁੰਮਣ ਦੇ ਮੇਰੇ ਪਤਵਾਰ ਤੇ (28)

(ਸੂਰਜ ਦੀ ਦਹਿਲੀਂ÷, ਪੰਨਾ – 18)

ਉਪਰੋਕਤ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਰੁ ਕਿ ਵਨੀਤਾ,ਪਾਲ ਕੌਰ,ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਅਮ੍ਰਿੰਤ ਨੇ ਔਰਤ ਹੋਂਦ ਦੇ ਮਸਲਿਆਂ ਨੂੰ ਕਲਮ ਰਾਹੀਂ ਬਿਆਨ ਔਰਤ ਦੀ ਸਮਾਜ ਵਿਚਲੀ ਸਥਿਤੀ ਦਾ ਬਾਖੂਬੀ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਰੁ।

ਹਵਾਲੇ ਅਤੇ ਟਿੱਪਣੀਆਂ

1. ਸੀਮੋਨ ਦਾ ਬੋਅਵਾਰ ਦੀ ਔਰਤਾਂ ਬਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਫਰੈਚ ਕਿਤਾਬ **ਦ ਸੈਕੰਡ ਸੈਕਸ** ., ਸੰਪ੍ਰਾ ਅਨੁ ਜਸਵੀਰ ਕੌਰ, ਪੰਨਾ ਸ਼ 15
2. ਉਹੀ, ਪੰਨਾ – 29
3. ਉਹੀ, ਪੰਨਾ – 38